

УДК 908

**ЩОДО ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ ПЕРШИХ СЛОВ'ЯНОСЕРБСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ
(ЗА МЕМУАРАМИ ГЕНЕРАЛА С.С. ПІШЧЕВИЧА)****Литвиненко Р.О.****ABOUT THE TIME OF THE ESTABLISHMENT
OF THE FIRST SLOVIANOSERBIC SETTLEMENTS
(BY MEMORIALS OF GENERAL S.S. PISHCHEVICH)****Lytvynenko R.A.**

Статтю присвячено проблемі встановлення часу заснування перших населених пунктів військовими поселенцями Слов'яносербії. В науковій, довідковій і популярній літературі фігурують різні дати закладання перших слов'яносербських ротних поселень, від 1753 до 1757 року. Цей різнобій дат, на жаль, має місце і в офіційних державних реєстрах, а також тягне за собою безлад у святкуванні річниць і ювілеїв східноукраїнських сіл і міст. Для розв'язання проблеми залучено хрестоматійне джерело, яким виступають мемуари одного зі сербських першопоселенців – С.С. Пішчевича. Але чи не вперше цей твір розглянуто крізь призму ретельного календарно-хронологічного аналізу, який підтвердив точку зору про те, що перші нові поселення Слов'яносербії з'являються навесні 1756 р. При цьому слід відокремлювати ці новостворені шанці від тих, які утворилися на місці вже існуючих казенних слобод і козацьких хуторів, а також від пізніших у часі власницьких поселень.

Ключові слова: XVIII сторіччя, Слов'яносербія, історія поселень, С.С. Пішчевич.

Вступ. 29 травня 1753 року Указом Правлячого Сенату було законодавчо закладено створення нової військово-адміністративної одиниці на південному порубіжжі Російської імперії – Слов'яносербії [18]. Одним із багатьох наслідків цього була поява на малозалюднених, проте не безлюдних, теренах Бахмутської провінції, що входила до складу Воронежської губернії, нових поселень – військових шанців (рот), дещо згодом – власницьких хуторів і сіл, від яких ведуть свій початок чимало населених пунктів Східноукраїнського регіону. Попри те, що слов'яносербська тематика є доволі популярною протягом останніх десятиріч, залишається чимало недосліджених її аспектів, зокрема в частині деталізації дат, імен і фактів, таких важливих для регіональної, і не тільки, історії.

Одним з таких аспектів, що виступає подразником дискусій в середовищі науковців і краєзнавців, є час заснування сербськими військовими колоніста-

ми нових населених пунктів у відведеному для них малозалюдненому регіоні Правобережжя Сіверського Дінця між Бахмутом і Луганню. Як буде показано нижче, в різножанровій літературі трапляються різні дати оселення сербів на визначених місцях і заснування ними ротних поселень і шанців, від 1753 до 1757 року. Ця хронологічна різногласиця, окрім власне академічного дискомфорту, тягне за собою і суто практичні невідповідності й непорозуміння, починаючи від придорожніх стел-знаків на в'їздах-виїздах з населених пунктів, до самодіяльних і офіційних святкувань річниць та ювілеїв міст і сіл сучасної Донеччини й Луганщини, не кажучи вже про загальнодержавний рівень визначення дат заснування населених пунктів України [21].

У пропонованій статті автор прагне розібратися з цією проблемною ситуацією, нехай і не остаточно, адже для цього слід опрацювати чималий масив архівних джерел, причому не лише з відомого фахівцям фонду ЦДІАУ [23], що зберігає чимало цікавих відкриттів, а й недоступних сьогодні російських архівів РДАДА і РДВІА. В якості базового джерела взято відомий мемуарний твір, залишений одним з першопоселенців Слов'яносербії, згодом генералом російської армії С.С. Пішчевичем [5], який пропонується опрацювати крізь призму нашого наукового інтересу. Однак перед цим стисло розглянемо історію проблеми.

Історіографія. Попри доволі чисельну бібліографію, присвячену історії Слов'яносербії [див.: 26; та ін.], далеко не всі ці праці стосуються хронології заснування військовими колоністами поселень. Не зупиняючись детально на оцінці важливих для нас творів, стисло охарактеризуємо їх, з огляду на предмет нашого дослідження. Для зручності сприйняття пропонуємо згрупувати публікації за роками, визначеними як дати заснування слов'яносербських поселеньських рот (табл. 1):

Таблиця
Групування публікацій згідно дат заснування
слов'яносербських поселенських рот

Дати	Публікації
1753	[1, с. 159-161; 2, с. 653; 6, с. 15, 190; 7, с. 791, 801; 8, с. 94; 12, с. 306]
1754	[6, с. 188; 7, с. 634; 9, с. 19, 59, 77; 13, с. 164; 14, с. 52-53; 15, с. 46-47, 54; 16, с. 22; 17, с. 30, 36, 43, 191]
1755	[10, с. 124; 13, с. 164-165]
1756	[4, с. 82; 7, с. 813; 9, с. 10; 19; 20, с. 92; 22; 28, с. 47]
1757	[9, с. 126]
1753-1755	[11, с. 41]
1753-1756	[25, с. 700, 769, 801, 815, 818, 825, 831, 835]
1754-1755	[15, с. 54]
1754-1756	[9, с. 14]

Звичайно, наведені дані не є вичерпними, натомість і вони наочно демонструють, що найчастіше в якості дат заснування перших слов'яносербських поселень в літературі трапляються 1753, 1754, 1756 роки. При цьому є очевидним, що 1753 рік фігурує здебільшого в довідково-енциклопедичних і популярних виданнях, а також непрофільних наукових публікаціях, скажімо мовознавчих. Вочевидь, певна популярність цієї дати є своєрідним стереотипом, зумовленим офіційною датою заснування самої Слов'яносербії. Дати 1754 р. і 1756 р. наводяться як у довідкових, так і у науково-популярних, а також наукових працях, написаних знаними фахівцями з розглядуваної проблеми, що саме по собі збільшує рівень довіри до них. Проте, залишається очевидним певний розбіг дат, що потребує зусиль у з'ясуванні цього протиріччя. Спробуємо його розв'язати.

Дослідження.

Відсіявши публікації популярного жанру, автори яких є не дослідниками, а споживачами та ретрансляторами інформації, ми зосередились на аналізі наукових праць. Вже попередній аналіз цих творів виявив чітку тенденцію, згідно якої визначення 1754 року в якості дати заснування сербськими військовими колоністами своїх ротних поселень або просто констатується без належної аргументації [14, с. 52-53; 15, с. 46-47, 54; 16, с. 22; 17, с. 30, 36, 43, 191], або прив'язується до часу прибуття команд генерал-майорів Р. Депрерадовича і Г. Шевича з Києва до Бахмутської провінції [9, с. 19, 59, 77]. Віднесення же закладки ротних поселень до 1756 року практично у всіх дослідників супроводжувалося посиленням на широко відомі мемуари Симеона Пішчевича, одного з учасників тих подій [4, с. 82; 20, с. 92; 22; 28, с. 47], що й зумовило наш додатковий інтерес до цього джерела.

Симеон Степанович Пішчевич (1731–1785) – генерал-майор російської армії, кавалер ордена св. Георгія 4 ступеня, був одним з тих вихідців з Ав-

стрійської імперії та першопоселенців, які прибули до Бахмутської провінції та починали облаштування Слов'яносербії. Спочатку капітан Пішчевич входив до команди генерал-майора І.Г. Шевича, а за штатом гусарського Шевичева полку обіймав посаду командира 6 роти [3, с. 232]. Дещо згодом, вже у званні секунд-майора (від 1757 р.) С. Пішчевич перейшов на службу до генерал-поручника І.С. Хорвата у Новосербію.

Мемуари С. Пішчевича було опубліковано у 80-х роках позаминулого сторіччя російським істориком і архівістом Н.О. Поповим [5]. Нас вони цікавлять в тому сенсі, що викладення автором матеріалу здійснювалося з певним дотриманням хронологічного порядку, хоча оповідання подій іноді межувалося відступами від основної теми, подекуди доволі розлогими. Ми намагатимось простежити основні події в житті автора, починаючи від його приїзду до Російської імперії до ключового епізоду нашого дослідження – закладання ротних поселень у Слов'яносербії. При цьому пропонується покрокове цитування тих фрагментів твору, які містять в собі календарно-хронологічну інформацію. Особливо наголосимо на тому, що дати у спогадах С. Пішчевича трапляються дуже зрідка, тому встановлення хронологічної послідовності подій потребує ретельного змістовного аналізу. Звернемося до тексту, який подаватимемо мовою оригіналу зі збереженням стилістики, проте дотриманням сучасної орфографії.

“При окончании первой части <...> моей повести сказал я, что по выезде из отечества моего и следуя через Польшу приезд мой был на границу Российской прошедшего 1753-го года декабря 22-го дня на форпост Шелеговку, что почти нечего почитать сей год, ибо только осталось одного до истечения несколько дней, а настоящее начало моего вступления стану я почитать с 1754-го года января с 1-го дня” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 169].

“Я не пропуская времени поутру 24-го декабря рано вставши поехал и поспешал, чтобы еще того же дня мог в Киев поспеть. <...> Того же дня под вечер приехал я в Киев” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 169-170].

Наведені цитати засвідчують, що, подолавши польсько-російський кордон 22 грудня 1753 р., капітан С. Пішчевич дістався Києва 24 грудня 1753 р., де зустрівся зі своїми співвітчизниками і багатьма знайомими: *“Я тут в Киеве из прежних наших выходцев застал две команды или начало новых полков: первой генерала Шевича, а другой генерала Прерадовича”* [5, с. 170].

Далі події розгорталися наступним чином: *“Спустя несколько дней после моего в Киев приезда вознамерился я ехать в Москву, <...> а со мной ехать согласился и свояк мой майор Петр Шевич”*.

Мы оба отправились в дорогу и приехавши шестым днем в Москву, стали сперва на квартиры у господина генерала Шевича ...” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 171].

З наведених цитат стає очевидним, що до Москви С. Пішчевич прибув на початку січня 1754 р. Викладені далі події, які здебільшого розписано по днях [5, с. 171-175], дозволяють стверджувати, що наш герой у Москві займався запланованими і принагідними справами (офіційні та неофіційні візити, зустрічі, бал, присяга тощо) протягом щонайменше двох тижнів. За цей період справи було завершено і капітана Пішчевича указом Воєнної колегії було призначено на службу до полка генерала Шевича. Далі він пише: *“Мне не было резона далее оставаться в Москве, а ехать было надобно в Киев, но как господин генерал Шевич еще далее забавлялся в Москве в ожидании своего отправления, то желал он, чтоб я при нем на некоторое время еще остался, и потому пробыл я в Москве четыре месяца”* (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 175], здебільшого відвідуючи прийомні, бали, маскаради, фейерверки тощо. Таким чином, перебування Пішчевича в Москві тривало від початку 1754 року десь до кінця квітня – початку травня. Після цього нарешті він повернувся до Києва, де протягом якоїсь частини літа очікував приїзду командирів новостворюваних сербських гусарських полків. Судячи з усього, обидва полкові командири, а водночас і їхні підлеглі, не поспішали покидати Київ, де вони прижилися за майже два роки перебування. Це київське сидіння могло тривати й далі, якби Воєнна колегія, яка й сама “продовжувала повільно поспішати зі слов’яно-сербською справою” (переклад мій – Р.Л.) [4, с. 82], не проявила ініціативу, направивши до Києва в якості голови Слов’яносербської комісії інженера-генерал-майора І.О. Бібікова.

С. Пішчевич писав: *“Генерал Бибилов приехал в Киев и вскоре потом поднял обоих господ генералов Шевича и Прерадовича с их командами, снабдив их маршрутом и подводами выпроводил из Киева в Бахмут.”*

Я также вообще с другими из Киева выехал, и продолжали путь свою через Малую Россию и слободские полки прибыли к Бахмуту, отколь нас повели и расположили в провинции Бахмутской, поблизости наших селений по слободам казенным по квартирам” [5, с. 179].

Для відновлення календаря подій важливою є наступна цитата зі спогадів С. Пішчевича: *“Выступление наше на квартиры было под осень в августе месяце ...”* [5, с. 185]. Ця інформація повністю підтверджується і конкретизується архівними даними, опублікованими Л.А. Сухих [24, с. 204-210]. У своїй статті, крім усього іншого, авторка розписує підготовку і сам процес переїзду сербів з Києва до Бахмуту. Завдяки цьому стає зрозумілим, що команди Депрерадовича й Шевича виїхали з Києва в серпні 1754 р. і рухалися окремо, кожна за своїм визначеним маршрутом. Оскільки точної дати виїзду не вказується, ми її визначаємо початком другої декади місяця, виходячи з того, що до другого пункту маршруту – Переяслава, що знаходився на відстані 69 верст від Києва, команда Р. Депрерадовича при-

була 14 серпня [24, с. 207, 210, дод. 1]. На жаль, у статті немає і дати/дат прибуття обох команд до місця призначення. З огляду ж на те, що маршрути складали 646 верст (для команди Шевича) і 531 верста (для команди Депрерадовича), що ледве не у всіх пунктах слідування обози міняли підводи з кінями, зупиняючись не лише на ночівлі, а по декілька днів квартируючи там [24, с. 206-207, 209-210, дод. 1, 2], можна припускати, що мандрівка сербів до Бахмуту тривала протягом серпня і вересня. Те, що у жовтні цю подорож уже було завершено, свідчить той факт, що 29 жовтня 1754 р. гетьман К. Розумовський повідомляв колегію іноземних справ про всі фінансові претензії до сербів-переселенців, що виникли протягом їхньої подорожі територією слобідських полків [24, с. 206-207], але ж для акумуляції цих документів потрібний був час.

Таке припущення підтверджується самим мемуаристом, який повідомляє, що прибули вони на місце в період сухої теплої осені: *“... и время хорошее и дни еще теплые, проводили время разными забавами, а я как имел охоту к стрельбе, то в том наибольшее мое упражнение было ездил по полях и ходил по лесах стрелял птиц и зверей разного рода, какова там в тех местах было многое множество, на том у нас та осень и вся зима прошла”* (підкреслено мною – Р.Л.) [5, 1883, с. 184-185].

Остання цитата, разом з однією вищенаведеною, засвідчують, що прибулих до Бахмуту сербів невдовзі розквартирували по казенних слободах Бахмутської провінції, де й минули осінь 1754 р. і зима 1754/1755 рр. Зрозуміло, що протягом перебування на зимових квартирах жодного ротного поселення закладено не було.

“По наступившей весне, как в том краю климат отменно хороший, то и весна скоро и рано открылась, послано было от генерала Бибилова шта-та его землемеры офицеры, кои с тех мест, где тому новому поселению быть, снимали планы, и потом означено где Шевичу и где Прерадовичу селения свои зачинать, вся та пустыня разделена на две части, и на роты или шанцы, означены урочища и речки с принадлежащим грунтом и угодьями, и те планы отосланы в военную коллегию на апробацию, и покуда то так происходило, то мы еще на тех квартирах оставались целое лето, и в зиму другую вошли” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 185]. Як бачимо, військові топографи Бібікова знімали плани майбутніх шанців навесні 1755 року. Затягування же справи затвердження цих планів у Військовій колегії зумовило те, що серби-переселенці продовжували залишатися на казенних квартирах протягом літа, осені й наступної зими. Відтак і протягом 1755 р. у Слов’яносербії не було закладено жодного ротного поселення.

“Планы в военной коллегии апробированы и присланы обратно и потому генерал Бибилов на весне приехал из Бахмута к нам, и генералам Шевичу и Прерадовичу о том объявил, почему уже господа генералы делали свои распоряжения и означали,

куда и в которые шанцы или роты кому из капитанов быть и к ним определили офицеров с приказанием, чтобы немедленно всяк на назначенное свое место из квартир выступали, и туда для зачинания селением следовали” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 185]. Таким чином, після півтора року квартирування в казенних слободах Бахмутської провінції, лише навесні 1756 року серби нарешті дісталися до відведених їм під роти й шанці місць. Можливо, саме з цими практичними зрушеннями було пов’язане відрядження з Бахмуту до Серебрянки, а потім далі інженера-поручника Івана Раєвського з дорученням вимірювання відстані між усіма сусідніми ротами [15, с. 45-46].

Будучи командиром 6 роти гусарського Шевичева полку [3, с. 232], капітан Пішчевич прибув на призначене йому місце: “... мне досталась рота над рекою Донцом, прозывалось то урочище Райовка, где был у меня лес недалеко ...” [5, с. 185-186], де разом з чотирнадцятьма гусарами і чотирма своїми слугами на новому необжитому місці їм довелося облаштовувати ротне поселення. Таким чином, навесні 1756 р. було закладене нинішнє с. Райівка Слов’яносербського р-ну Луганської обл. В якості ротного поселення воно проіснувало десь до 1764 р.

Автор мемуарів доволі детально і красномовно розповідає про всі поневіряння, які попервах випали на долю його самого і його підлеглих, а також про певні успіхи в подальшому [5, с. 185-193]. Натомість ми наведемо ще декілька коротких цитат, щоби завершити розбір календарно-хронологічного питання.

“У всех нас поселенцев вообще на той пустыне была тогда в первое лето жизнь точно такая, как у тех ингуланов, кои по несчастиям разбитием кораблей занесены морскими волнами на пустые острова ...” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 189].

“Все ши нужды встречались с нами первый только год, а после того все лучше стало, зачали на весну сеять хлеб и огороды, также скотом и овцами, имели дворовую птицу всякую, и стали жить уже повеселее.

Что же меня принадлежит, то я ту первую осень был очень смутен, и не знал что делать и с какого конца что зачать ...” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 190].

“Напоследок как уже осень поспела и холодно стало, то уж нужда научила меня хозяйничать, я стал стараться на сам период запастись на всю зиму дровами” (підкреслено мною – Р.Л.) [5, с. 191].

Перший рік, перше літо, перша осінь і прийшла зима – все це сезони 1756 року, коли були закладені ротні поселення. А от сіяння хлібу й городів, обзаведення свійською худобою і птицею – це вже події весни 1757 року.

Таким чином, послідовно-хронологічне відстеження описуваних С.С. Пішчевичем подій дозволило надійно встановити, що з Києва до Бахмуту команди Р. Депрерадовича і Г. Шевича прибули восени 1754 р., після чого були розселені по казенних

слободах Бахмутської провінції, де вони квартирували півтора року, до самої весни 1756 р. Лише тоді, після затвердження Військовою колегією детальних планів, навесні 1756 р. гусари висунулись на визначені їм місця і почали облаштування ротних поселень. Цей узагальнений висновок стосується насамперед хронології подій, натомість він залишає без відповідей низку важливих питань, серед яких назвемо лише два: 1) по яких казенних слободах були розквартировані серби після прибуття до Бахмутської провінції в 1754 р.?; 2) скільки і які саме роти виникли на нових незаселених місцях, а які – на місцях вже існуючих козацьких зимівників чи хуторів?

Залишаючи ці питання для подальшого дослідження, висловимо лише деякі міркування. На час прибуття сербських команд з Києва у Бахмутській провінції на правобережжі Сіверського Дінця, в межах території Слов’яносербії, існувало лише декілька казенних слобод (Серебрянка, Шипилівка, Ковалівка) і щонайменше 115 хуторів [14, с. 52]. Чи лише в названих казенних слободах розквартирували сербів-переселенців, чи для цього використовували інші населені пункти (адже С. Пішчевич пише, що поселяли їх по квартирам “*поблизости наших селений*” [5, с. 179] – слід розуміти майбутніх (?), а всі три згадані слободи зосереджені в одному кутку відведеної для полків території, тобто далеко від більшості майбутніх рот), залишається невідомим. Є очевидним, що навесні 1756 р. частину слов’яносербських рот було закладено на нових, необжитих місцях. Але скільки було таких рот, з доступним нам корпусом джерел визначити неможливо. Достеменно до таких можна віднести лише 6-у Райівську роту, засновану капітаном Пішчевичем. Проте навряд чи така рота було одна. Що ж стосується утворення рот на місці запорізьких зимівників і хуторів, то таких випадків відомо декілька. У всякому разі в цьому питанні дослідники зазвичай посилаються на твір преосвященного Феодосія (Макаревського), в якому повідомляється про існування козацьких займищ на місцях щонайменше восьми майбутніх рот – Калинове, Підгірне, Жовте (Жовтий яр), Кам’яний Брід, Вергунка, Кримське (Кримський яр), Хороше, Нижнє [25, с. 700, 769, 801, 815, 818, 825, 831, 835]. Для прикладу, активно розвивається тема закладення слов’яносербських рот на місці козацьких та інших більш ранніх поселень в краєзнавчій книзі С. Каленюка і М. Ломаки [9]. Щоправда, колись безперечне джерело, історико-статистичні матеріали Феодосія в певній їх частині було поставлено під сумнів, і не безпідставно (детальніше про це див.: [27]). Частина критичних зауважень стосується і хронологічних аспектів. З огляду на предмет нашого дослідження, звернемо увагу на те, що для восьми вище наведених слов’яносербських ротних поселень, які мали би виникнути одночасно (за нашим висновком – 1756 року), вказано чотири різні дати заснування – 1753, 1754, 1755, 1756 роки. Отже порушені наостанок питання потребують подальшого дослідження.

Висновки. Існуючого в історіографії дисонансу щодо часу заснування перших населених пунктів Слов'яносербії, як видається, нарешті можна позбутися. Ретельний календарно-хронологічний аналіз подій, викладених у відомому мемуарному джерелі, залишеному одним зі сербських першопоселенців, командиром роти Шевичева гусарського полка капітаном С. Пішчевичем (у майбутньому генерал-майором), дозволив підтримати й оголосити об'єктивнішою ту точку зору, згідно якої закладення воєнними колоністами своїх ротних поселень розпочалося з весни 1756 року. Роти виникали як на нових, необжитих ділянках, так і на місцях існуючих поселень, зокрема козацьких зимівників і хуторів. Дослідження історії населених пунктів, що виникли на різних етапах слов'яносербської колонізації Східної України, а також до і після цього історичного епізоду, видається одним з перспективніших і актуальніших напрямів історико-краєзнавчої роботи, яка поступово може стати реальною цеглинкою в загальнодержавній програмі дослідження історії населених пунктів України з подальшою багатотомною публікацією цих результатів, на кшталт двох попередніх радянських видань, які вже давно застаріли з наукової, фактологічної, а наразі – ще й моральної точки зору.

Література

1. Богачева В.Э. Классификация ойконимов в микропонимии Славяносербского района Луганщины / В.Э. Богачева, Е.Б. Некрутенко // Наука и мир в языковом пространстве: сборник научных трудов II Республиканской очно-заочной научной конференции (23 ноября 2016 г., Макеевка) / редкол.: Е.В. Горохов, Н.М. Зайченко и др. – Макеевка: ДонНАСА, 2016. – С. 157-162.
2. Водотика Т.С. Слов'яносербськ // Енциклопедія історії України. – Т. 9: Прил – С. – К.: Наук. думка, 2012. – С. 653-654. (1753-с.653)
3. Дегтярев Ю. Сказание о земле Славяносербской – Славяносербия, 1753-1764 / Юрий Дегтярев // Сеоба Срба у Руско царство половинном 18. века. Сборник радова са међународног научног скупа у Новом Саду, 7-9 маја 2003. – Нови Сад, 2005. – С. 222-243.
4. Загоровский Е. Очерки по истории славянской колонизации в Новороссии в XVIII веке. Сербские военные поселения / Е. Загоровский // Военно-исторический вестник. – 1913. – Кн. 1. – С. 63-85.
5. Известие о походе Симеона Степановича Пишчевича. 1731-1785 / Под ред. д. чл. Нила Попова. – М.: О-во истории и древностей рос. при Моск. ун-те, 1884 (обл. 1883). – [2], IV, 561 с.; 26 см.
6. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Донецька область / АН УРСР. Ін-т історії; Гол. редкол.: П.Т. Тронько (гол.) та ін. – К.: Гол. ред. Укр. рад. енцикл. АН УРСР, 1970. – 992 с.
7. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Луганська область / АН УРСР. Ін-т історії; Гол. редкол.: П.Т. Тронько (гол.) та ін. – К.: Гол. ред. Укр. рад. енцикл. АН УРСР, 1968. – 940 с.
8. Кабузан В.М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губерний) в XVIII – первой половине XIX века (1719-1859 гг.) / В.М. Кабузан. – М.: Наука, 1976. – 306 с.
9. Каленюк С. Роти полку Депрерадовича. Мандрівка Лисичанським краєм у пошуках першопоселенців / С. Каленюк, М. Ломака. – Лисичанськ: ПП «Прінтекспрес», 2010. – 162 с.
10. Костић М. Нова Сербія и Славеносербія / Мита Костић. – Нови Сад: Српско-українсько друштво, 2001. – 192 с.: илустр., мапе; 21 см.
11. Лях Р.Д. Как заселялся наш край / Р.Д. Лях // Неизвестное об известном: Краеведческие очерки. – Донецк: Донбасс, 1978. – С. 37-54.
12. Мурашкинцев А. Славяносербськ // Энциклопедический словарь / под ред. проф. И.Е. Андреевского. – Т. 30: Сим – Слюзка. – СПб.: Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон, 1900. – С. 306-307.
13. Некрутенко Е.Б. Лексико-семантические особенности географических названий Луганщины / Е.Б. Некрутенко, В.Э. Богачева // Наука и мир в языковом пространстве: сборник научных трудов II Республиканской очно-заочной научной конференции (23 ноября 2016 г., Макеевка) / редкол.: Е.В. Горохов, Н.М. Зайченко и др. – Макеевка: ДонНАСА, 2016. – С. 162-166.
14. Пірко В.О. Заселення Донеччини у XVI-XVIII ст. (короткий історичний нарис і уривки з джерел) / В.О. Пірко. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – 180 с.
15. Подов В.И. Донбасс. Век XVIII-й / В.И. Подов. – Луганск: Світлиця, 1998. – 228 с.
16. Подов В.И. Славяносербия. Очерки из истории заселения Донбасса в 18 веке. Документы / В.И. Подов. – Луганск: Глобус, 1998. – 120 с.
17. Подов В.І. Історія Донбасу / В.І. Подов, В.С. Курило; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 300 с.
18. Полное собрание законов Российской империи, с 1649 года. – Т. XIII: 1749-1853. – СПб.: Тип. II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – 957 с.
19. Половинко Г.Г. Сербська гілка луганського дерева: з історії заселення нашого краю вихідцями з Балкан в середині XVIII століття / Г.Г. Половинко. – Луганськ: Знання, 2004. – 200 с.
20. Полонська-Василенко Н.Д. Заселення південної України в половині XVIII ст. (1734-1775). – Ч. I: Заселення Нової Сербії та Слов'яносербії. – Мюнхен: Український Вільний Університет, 1960. – 222 с.
21. Постанова Кабінету Міністрів України № 878 від 26.07.2001 р. «Про затвердження Списку історичних населених місць України». – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-п>.
22. Посунько О.М. Історія Нової Сербії та Слов'яносербії / О.М. Посунько. – Запоріжжя: ТанDEM-У, 1998. – 79 с.
23. Слов'яносербська комісія, керована таємним радником Фліверком у справах сербських переселенців в м. Слов'яносербську. – ЦДІАК України. – Ф. 1413.
24. Сухих Л. Заснування сербських військово-поселенських колоній на території України / Лідія Сухих // Сеоба Срба у Руско царство половинном 18. века. Сборник радова са међународног научног скупа у Новом Саду, 7-9 маја 2003. – Нови Сад, 2005. – С. 196-212.
25. Феодосій (Макаревський О.Г.). Исторический обзор православной христианской церкви в пределах нынешней Екатеринославской епархии до времени формального открытия ея: материалы для историко-

- статистичного опису Катеринославської єпархії. Церкви та приходи минулого XVIII століття / Феодосій (О.Г. Макаревський) // Репринт. Ектеринослав, 1880. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2000. – 1070 с.
26. Чепіга Г.Г. Слов'янoserбія та її роль в заселенні Південно-Східної України: історіографія проблеми / Г.Г. Чепіга // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 1. – С. 158-166.
 27. Чепіга Г.Г. «Матеріали для історико-статистичного опису Катеринославської єпархії» Феодосія (О.Г. Макаревського) як історичне та історіографічне джерело / Г.Г. Чепіга // Наука. Релігія. Суспільство. – 2014. – № 1. – С. 19-28.
 28. Шишмарев В.Ф. Романские поселения на юге России / В.Ф. Шишмарев. – Л.: Наука, 1975. – 246 с. (Труды Архива. – Вып. 26).

References

1. Bogacheva V.E. Klassifikatsiya ojkonymov v mykrotoponymy Slavjanoserbskogo rajona Luganshhyny / V.E. Bogacheva, E.B. Nekrutenko // Nauka y myr v jazykovom prostranstve: sbornik nauchnyh trudov II Respublykanskoy ochno-zaочноj nauchnoj konferencyy (23 nojabrja 2016 g., Makeevka) / redkol.: E.V. Gorohov, N.M. Zajchenko y dr. – Makeevka: DonNASA, 2016. – S. 157-162.
2. Vodotyka T.S. Slov'janoserbs'k // Encyklopedija istorii' Ukrai'ny. – T. 9: Pryl – S. – K.: Nauk. dumka, 2012. – S. 653-654. (1753-s.653)
3. Degtjarev Ju. Skazanye o zemle Slavjanoserbskoj – Slavjanoserbyja, 1753-1764 / Juryj Degtjarev // Seoba Srba u Rusko carstvo polovynnom 18. veka. Zbornyk radova sa me'unarodnog nauchnog skupa u Novom Sadu, 7-9 majja 2003. – Novy Sad, 2005. – S. 222-243.
4. Zagorovskij E. Ocherky po ystoryy slavjanskoj kolonyzacyy v Novorossyy v XVIII veke. Serbskye voennye poseleniya / E. Zagorovskij // Voennoystorycheskij vestnyk. – 1913. – Kn. 1. – S. 63-85.
5. Yzvestye o pohozhdenyy Symeona Stepanovycha Pyshevycha. 1731-1785 / Pod red. d. chl. Nyla Popova. – M.: O-vo ystoryy y drevnostej ros. pry Mosk. un-te, 1884 (obl. 1883). – [2], IV, 561 s.; 26 sm.
6. Istorija mist i sil Ukrai'ns'koi' RSR: V 26 t. Donec'ka oblast' / AN URSS. In-t istorii'; Gol. redkol.: P.T. Tron'ko (gol.) ta in. – K.: Gol. red. Ukr. rad. encykl. AN URSS, 1970. – 992 s.
7. Istorija mist i sil Ukrai'ns'koi' RSR: V 26 t. Lugans'ka oblast' / AN URSS. In-t istorii'; Gol. redkol.: P.T. Tron'ko (gol.) ta in. – K.: Gol. red. Ukr. rad. encykl. AN URSS, 1968. – 940 s.
8. Kabuzan V.M. Zaselennye Novorossyy (Ekaterynoslavskoj y Hersonskoj gubernyj) v XVIII – pervoj polovynе XIX veka (1719-1859 gg.) / V.M. Kabuzan. – M.: Nauka, 1976. – 306 s.
9. Kalenjuk S. Roty polku Depreradovycha. Mandrivka Lysychans'kym krajem u poshukah pershoposelenciv / S. Kalenjuk, M. Lomaka. – Lysychans'k: PP «Printekspres», 2010. – 162 s.
10. Kostyh M. Nova Serbyja y Slavenoserbyja / Myta Kostyh. – Novy Sad: Srpsko-ukrajynsko drushtvo, 2001. – 192 s.: yllustr., mape; 21 sm.
11. Ljah R.D. Kak zaseljalsja nash kraj / R.D. Ljah // Neyzvestnoe ob yzvestnom: Kraevedcheskye ocherky. – Doneck: Donbass, 1978. – S. 37-54.
12. Murashkyncev A. Slavjanoserbsk // Encyklopedycheskij slovar' / pod red. prof. Y.E. Andreevskogo. – T. 30: Sym – Sljuzka. – SPb.: F.A. Brokgauz, Y.A. Efron, 1900. – S. 306-307.
13. Nekrutenko E.B. Leksyko-semanticheskye osobennosti geograficheskych nazvanyj Luganshhyny / E.B. Nekrutenko, V.E. Bogacheva // Nauka y myr v jazykovom prostranstve: sbornik nauchnyh trudov II Respublykanskoy ochno-zaочноj nauchnoj konferencyy (23 nojabrja 2016 g., Makeevka) / redkol.: E.V. Gorohov, N.M. Zajchenko y dr. – Makeevka: DonNASA, 2016. – S. 162-166.
14. Pirko V.O. Zaselennja Donechchyny u XVI-XVIII st. (korotkyj istorychnyj narys i uryvky z dzherel) / V.O. Pirko. – Donec'k: Shidnyj vydavnychyj dim, 2003. – 180 s.
15. Podov V. I. Donbass. Vek XVIII-j / V. I. Podov. – Lugansk: Svitlycja, 1998. – 228 s.
16. Podov V.I. Slavjanoserbyja. Ocherky yz ystoryy zaselenija Donbassa v 18 veke. Dokumenty / V.I. Podov. – Lugansk: Globus, 1998. – 120 s.
17. Podov V.I. Istorija Donbasu / V.I. Podov, V.S. Kurylo; Derzh. zakl. «Lugan. nac. un-t imeni Tarasa Shevchenka». – Lugans'k: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 2009. – 300 s.
18. Polnoe sobranie zakonov Rossyjskoj ymperyy, s 1649 goda. – T. III: 1749-1853. – SPb.: Typ. II Otdeleniya Sobstvennoj Ego Ymperatorskogo Velychestva Kanceljaryy, 1830. – 957 s.
19. Polovynko G.G. Serbs'ka gilka lugans'kogo dereva: z istorii' zaselenija nashogo kraju vyhidcjamy z Balkan v serejdny HVIII stolittja / G.G. Polovynko. – Lugans'k: Znannja, 2004. – 200 s.
20. Polons'ka-Vasylenko N.D. Zaselennja pviddennoi' Ukrai'ny v polovyni XVIII st. (1734-1775). – Ch. I: Zaselennja Novoi' Serbii' ta Slov'janoserbii'. – Mjunhen: Ukrai'ns'kij Vil'nyj Universytet, 1960. – 222 s.
21. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny № 878 vid 26.07.2001 r. «Pro zatverdzhennja Spysku istorychnyh naselenyh misc' Ukrai'ny». – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-p>.
22. Posun'ko O.M. Istorija Novoi' Serbii' ta Slov'janoserbii' / O.M. Posun'ko. – Zaporizhzhja: Tandem-U, 1998. – 79 c.
23. Slov'janoserbs'ka komisija, kerovana tajemnym radnykom Fliverkom u spravah serbs'kyh pereselenciv v m. Slov'janoserbs'ku. – CDIAK Ukrai'ny. – F. 1413.
24. Suhhyh L. Zasnuvannja serbs'kyh vijs'kovo-poselens'kyh kolonij na terytorii' Ukrai'ny / Lidija Suhhyh // Seoba Srba u Rusko carstvo polovynnom 18. veka. Zbornyk radova sa me'unarodnog nauchnog skupa u Novom Sadu, 7-9 majja 2003. – Novy Sad, 2005. – S. 196-212.
25. Feodosij (Makarevskij O.G.). Ystorycheskij obzor pravoslavnoj hrystyanskoj cerkvy v predelah nyneshnej Ekaterynoslavskoj eparhyy do vremeny formal'nogo otkrytyja eja: materialy dlja istoryko-statystychnogo opysu Katerynoslavs'koi' jeparhii'. Cerkvy ta pryhody mynulogo HVIII stolittja / Feodosij (O.G. Makarevskij) // Reprynt. Ekterynoslav, 1880. – Dnipropetrovsk: Dniproknnya, 2000. – 1070 s.
26. Chepiga G.G. Slov'janoserbija ta ii' rol' v zaselenni Pviddenno-Shidnoi' Ukrai'ny: istoriografija problemy / G.G. Chepiga // Nauka. Religija. Suspil'stvo. – 2009. – № 1. – S. 158-166.
27. Chepiga G.G. «Materialy dlja istoryko-statystychnogo opysu Katerynoslavs'koi' jeparhii'» Feodosija (O.G. Makarevskogo) jak istorychne ta istoriografichne dzherelo / G.G. Chepiga // Nauka. Religija. Suspil'stvo. – 2014. – № 1. – S. 19-28.

28. Shyshmarev V.F. Romanskye poseleniya na jube Rossyy / V.F. Shyshmarev. – L.: Nauka, 1975. – 246 s. (Trudy Arhyva. – Vyp. 26).

Литвиненко Р.А. О времени основания первых славяносербских поселений (по мемуарам генерала С.С. Пишчевича)

Статья посвящена проблеме установления времени основания первых населенных пунктов военными поселенцами Славяносербии. В научной, справочной и популярной литературе фигурируют разные даты закладки первых славяносербских ротных поселений, от 1753 до 1757 года. Этот разбой дат, к сожалению, имеет место и в официальных государственных реестрах, а также влечет за собой беспорядок в праздновании годовщин и юбилеев восточноукраинских сел и городов. Для решения проблемы привлечен хрестоматийный источник, каким выступают мемуары одного из сербских первопоселенцев – С.С. Пишчевича. Но едва ли не впервые это произведение рассмотрено сквозь призму тщательного календарно-хронологического анализа, который подтвердил точку зрения о том, что первые новые поселения Славяносербии возникают весной 1756 г. При этом следует отделять эти вновь основанные шанцы от тех, которые возникли на месте уже существовавших казенных слобод и казацких хуторов, а также от более поздних во времени владельческих селений.

Ключевые слова: XVIII век, Славяносербия, история поселений, С.С. Пишчевич.

Lytvynenko R.A. About the time of the establishment of the first Slovianoserbic settlements (by memorials of general S.S. Pishchevich)

Paper is devoted to the problem of the time of the founding of the first settlements by the military colonists of Slovianoserbia. In the scientific, reference and popular literature, various dates for the first Slovianoserbian company settlements appear, from 1753 to 1757. This disparate of date, unfortunately, takes place in official state registers, and leads to a mess in celebrating the anniversaries of the Eastern Ukrainian villages and cities. To solve the problem, the memoirs of General S.S. Pishchevich were used. He was one of the first settlers in Slovianoserbia. For the first time, this document was studied through the prism of a careful calendar-chronological analysis. The study confirmed the view that the first new settlements in Slovianoserbia occur in the spring 1756. Some of the company settlements arose as new ones in uninhabited places. Others settled down on the site of the already existing state settlements and Cossack steadings.

Keywords: XVIII century, Slovianoserbia, the history of settlements, S.S. Pishchevich.

Литвиненко Роман Олександрович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри – професор кафедри всесвітньої історії Донецького національного університету імені Василя Стуса, r.litvinenko@donnu.edu.ua

Рецензент: д.і.н., доц. **Запорожченко Ю.В.**

Статтю подано: 30.10.2017.